

SULPITII

VERVLANI CAR-

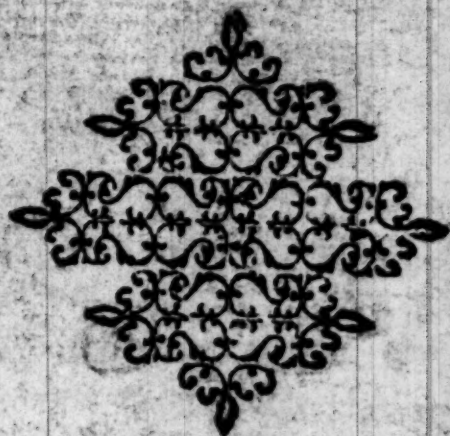
MEN IUVENILE, DE

moribus puerorum in

mensa servandis: olim

ab Ascensio ex-
planatum.

3.

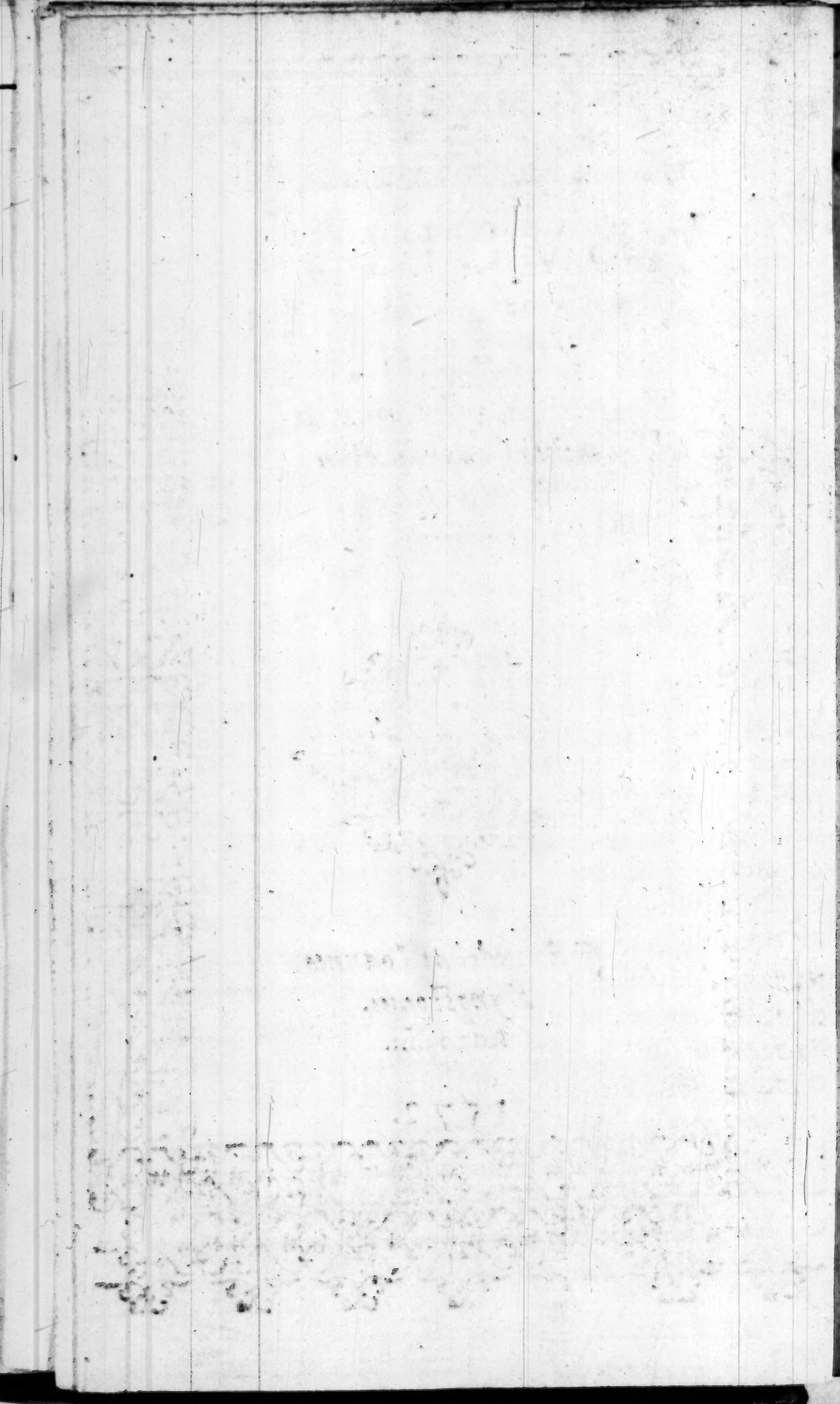

Excudebat Ioannes

Kyngstons.

Anno dñi.

1572.

IOANNIS SVLPITII
VERVLANI VIRI DISER-

tissimi de moribus puerorum

præcipue in mensa seruandis

carmen iuuenile, paucis

ab Ascensia expla-

natum.

Vos decet in mensa mo-
res seruare docemus.

Virtuti vt studeas lite-
rulisq; simul.

Quos decet. Auctor prælibat
materiam de qua dicturus est,
& dicit quod in hoc opusculo

vult docere ipsos iuuenes, quos mores debeant seruare
in mensa. Addit causam finalem dicens. Ideo ô puer hoc
carmen tibi composui: vt studeas, id est, diligenter in-
cumbas, simul virtuti & literulis, id est, scientijs pro ex-
ceptu tuo. Animaduertere autem lector, hic primum quo
ad sententiam duo quorum vnum est, quam decenter
& conuenienter homines præcipue iuuenes non solum
debent philosophiæ speculatiuæ operam dare: sed etiam
practice & morali: vt auctor est Platon: cuius verba tran-
stulit Aulus Gellius in lib. de noctibus atticis sic. Philo-
sophia ô Socrates res est elegans, si modicè quispiam per
ætatem attingerit: at si supra modum temporis in ea
contriuerit, hominum est corruptela. Nam si quis vel
amceno sit acrique ingenio & vltra ætatem philosophe-
tur: necesse est eum rerum omnium esse imperitum,
quarum vsum calleat oportet quisquis honestus pro-
busq;

CARMEN IUVENILE

busq; est futurus. &c. Alterum est : quòd signanter dicit auctor, ut studias virtuti literulisq; simul, quia oportet ut is qui sapientiam vult adipisci habeat virtutem : dictum est enim Sapientia primo. In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Attende quoque ad vocabula ò puer, decet sæpe ponitur impersonale : verbum actiua vocis rarius personale, & regit utroque modo accusatiuum, ut talis partus decet Deum : facit verbalia multa, ut decus, quòd est ornamentum : decor fortitudo formæ : decentia pulchritudo morum, decorum pulchritudo loquendi. Mensa dicitur à metior quod habet in præterito mensus sum, & in supino mensum, & est aut tabula ad quam vescimur, aut id quod simul in ea ponitur. Studere est alienæ rei diligenter operam dare & studiose incumbere, regitque datiuum : sed transumtiue & minus proprie sumptum, pro eo quod est studendo disco accusatiuum regit. Literulis est diminutiuum nomen deductum à literis, ubi scies quod litera in singulari numero & literæ in plurali numero idem significant: nam in singulari litera est minus & modo scribentis, aut vnum elementum, seu vna litera ut a vel b. In plurali sæpe significat epistolam, & frequenter omnem scientiam quæ literis scribitur. Si autem quæras quare ergo vsus est diminutiuo, dicam quod propter duo, primo quia literis non potuit dicere in hoc genere carminis, secundo quia in ætate puerili non discuntur magnæ scientiæ sed literulæ. i. paræ scientiæ, hoc est grammaticales cum quibus etiam bonos mores & bona instituta te discere cohortatur.

**Quæ prius admoneo miti puer indole serua,
Præque tuis oculis hæc mea iussa tene.**

Hic admonet auctor ut præcepta quæ positurus est
antequam

DE MORIBVS MENSÆ.

antequam loquatur de moribus in mensa seruandis habeantur semper præ oculis. Ordo est ô puer scilicet qui es miti indole, id est, clementi ingenio & bona natura: serua, id est, obserua, custodi, quia pro & tene præ tuis oculis, id est, ante tuos oculos, hoc est memoria tua, hæc mea iussa & præcepta quæ admoneo prius scilicet quam loquar de moribus mensæ. Aut legendum est. Quæ pius admoneo, vt sit ô puer miti indole, id est, habens mitem indolem, serua, quæ ego existens prius, id est, clemens & benignus, & non rigidus præceptor admoneo, aut puer serua mitem indole, id est, per mitem indolem. &c.

Sententia est clara pro constructione & vocabulorum significatione. Aduerte primum quod moneo & ius composita regunt duos accusatiuos, cum res de qua sit admonitio potest etiam in genitiuo poni, vt admoneo te præterite vitæ tuæ, quasi sic memorem te facio. Puer miti indole est venusta locutio per regulam talem. Omnis dictio significans totum, vel subiectum regit partem vel proprietatem in genitiuo vel in ablatiuo mediante adiectiuo laudis vel vituperij, etiam in genitiuo vel in ablatiuo posito. In genitiuo secundum Seruium magis grammaticè. In ablatiuo magis eleganter & latinè. Indoles secundum Seruium est imago virtutis futuræ & secundum Nonium tantum adolescentiam cōsuetudo indolem dicit. Iussa secundum Laurentium de Valla heteroclitum est genere & declinatione. Nam in singulari est masculini generis & quartæ declinationis, & in plurali neutri & secundæ. Declinatur enim hic iussus, huius iussus huic iussui. Et pluraliter hæc iussa, horum iussorum quamuis hoc iussum quoque dicatur.

**Sit sine labe toga, & facies sit lauta manusq;
Stiria nec naso pendeat vlla tuo.**

CARMEN IUVENILE

Hic auctor ponit primum præceptum quod est de honestate vestitum, & corporum & dicit quod toga, id est, quælibet vestis, maxime exterior, debet esse munda, & facies, & manus lotæ tempore matutino, & antequam eat ad mensam: & nasus munctus, ne putredor dependeat. Constructio ponetur. Labes dicitur macula per quam in damnum, & prædicatum, aut vituperationem labimur. Lauta est participium à lauo cuius supinum regulare lauatum, quod aliquando reperitur syncopatū lautum, & per mutationem huius diphthongi au in o longum fit lotum: frequenter autem ita mutata legimus ut codicem à caudice, corum à cauro: colem à caulolo: morum à mauro, & sic de singulis. Stiria est illa glacies, quæ ex guttis congelatis dependet à tignis & rectis domorum, ad cuius similitudinem vocat hic auctor immundiciam, quæ pendet de naso puerorum stiriam. Nasus nunc masculinum, ponendum est, sed olim dicebatur aliquando hic nasus, aliquando hæc nasa, aliquando hoc nasum. Vnde Plautus sagax nasum habes, dixit. Toga dicitur à tegendo, & est vestis ampla & longa qua tegimur, quia tempore pacis utebantur Romani: solet poni pro pace, sicut apud Ciceronem. Cedant arma togæ, id est, bella paci, & apud Martialem. Clarum milite fronte decusq; togæ. Est autem proprium indumentum Romanorum, unde per gentem togatam, gentem Romanam intelligere debemus. Et quia Sulpitius Romæ præcepit, ideo bene dixit. Sit sine labe toga. Ordo est: Toga, id est, vestis tua puer sit sine labe, id est, immunditia: & facies tua sit lauta, id est, lota vel lauata, seu mundata aquis, & manus tuæ, scilicet sist lauatae: ne pro non & vlla stiria, id est, vlla immundities habes modum stiriaz: non pendeat, scilicet de tuo naso, hoc est munctus & mundus antequam ad mensam accedas.

Et

DE MORIBVS MENSÆ:

Et nihil emineat, & sint sine sordib⁹ vngues;

Sit coma, sit turpi calceus absque luto.

Linguaq; nō rigeat, careāt rubigine dentes,

Atq; palam pudeat te fricuisse caput.

Exprimere & pulices, scabiemq; vrgere
nocentem.

Nec te sordiculum, qui videt ista, vocet.

Hic auctor ostendit, quomodo cætera membra curanda sint, & dicit, quod vngues non sint longi & sordidi & capilli, & calcei non sint lutosi: lingua non sit rigida per immunditiam coneretam: dentes etiam sint puri, & sine rubigine. Deinde monet nos circa curanda corpora esse cautos, & circumspectos ibi. Atq; palam, &c. Et dicit quod turpè est fricare caput coram hominibus honestis, aut extrahere pulices, aut alios vermiculos, aut fricare prurigosam cutem, quia si talia viderint te, facile dicent esse sordidum. Eminere est extra reliqua apparere, vnde qui cæteros homines altitudine excedit, & qui muros ciuitatis excedit, eminet: vngues ergo eminent, quando sunt longiores quàm carnes digitorum. Sunt autem vngues hominum, lenonum, auium, & similiū, vngulæ autem equorum, mulorum & similibus. Coma dicitur complexio capillorum tam in muliere, quam in viro. Cæsaries autem magis viris competit, est etiam meraphoricè coma in frondibus arborum. Calcei sunt quos galli sotulares minus latine vocant? Rigere est rigidum, hoc est durum & inflexibile esse vel fieri. Rubigo est macula quæ frequenter in ferro neglecto contrahitur subrubi coloris.

Seu spuis, aut mūgis, nares, nutusue memeto

Post tua concussam vertere terga caput.

A. iij.

Mucorem

CARMEN IUVENINE

Mucorem haud tangas digitis , sputumue
resorbas,

Panniculo nasum mungere nempe decet.
Et ructare caue quin ora in terga reflectas,
Stringe os & crepitum coge tenere nates.

Docet qualiter ea quæ fragilitate humana indecenter
obuenire possunt temperanda sint: dicens quod sit aut
spuendum est, aut mungendæ nares, aut sternutandum,
memento vertere caput tuum concussum ab huiusmo-
di passione post tua terga. Mucorem aut foetorem na-
rium non digitis nudis, sed panniculo de lino debes ex-
cipere etiam sputum aut immunditiam nasi aut cerebri
si in os colligeris non resorbebis, sed eijcies caute ne quis
videat. Si forte debilitas stomachi ructare cogat, somno
opere adnitendum est, vt os post tergum reflectas. Vi-
tandus est screeatus & ineptus sonus oris quem more
porcorum quidam comedendo faciunt Claudæ sunt
præterea nates seu clunes ne aut crepitum faciant aut
foetorem emittant. Mucor hic accipitur pro immundi-
tia nasi: est etiam vitium panis quando est situ obsitus
ex vetustate sicut vini acor. Resorbas hic tertiæ coniuga-
tionis est, frequentius reperitur secundæ. Sed vt dicit Ser-
uius frequenter verba secundæ subtrahit e penul. litera
fiunt tertiæ, vt ferueo feruo: tergeo tergo, caueo cauo,
sorbeo sorbo. Panniculum hic est de lino, dixit more
italico. Nates sunt posteriores partes circa anum.

Munditiæq; tibi placeāt medio quoq; cultu
Vtere, ne turpis, vel videare leuis.

Docet seruare mediocritatem in vestibus inter luxum
seu elegantiam & sorditatem, monetque vt vestes sint
mundæ ne videamur turpes & in mediocre cultu non
nimis culte, ne videamur leues scilicet morib' & animo

Nec

DE MORIBVS MENSÆ.

Nec male dicta refer, nec promas turpia dictu,

Et stomachoso quidem dicere turpe tibi.

Docet seruare modestiam in loquendo & vitare procacitatem linguæ dicens, ô puer nec refer maledicta, id est, conuitia, hoc est licet fueris laesissus, & quis tibi male dixerit, noli maledicta referre, id est, maledicendo respondere, & multa minus decet te priorem maledicere, monet etiam vitare verba scurrilia & ad luxuriam incitantia dicens, nec & non promas, id est, non profera de pectore tuo turpia dictu, id est, dicantur, vel dum dicuntur, vel ad dicendum. Monet præterea seruare decorem dicens, quod non vitimur verbis quæ non competunt ætati nostræ. Non autem decet puerum habere verba stomachi alias stomachosa cum grauitate & iracundia prolata.

Moribus vrbanis curato præditus esse.

Parce gulæ turpi, luxuriamq; fuge.

Parce & avaritiæ, bilem frenare memento.

Inuidulus tumidus non odiosus eris.

Desidiam fugies, atque omnia turpia pelle.

Et ludi turpes sint procul atque viri.

Docet vitare rusticitatem, & vitia capitalia, seu mortalia, gulam, luxuriam, avaritiam, iram, inuidiam, superbiam, odium, & odiositatem. Desidiam & tam turpes ludos, quam turpes viros, quia scriptum est. Cum sancto sanctus eris, &c. Vrbani, na, num, est ad urbem perti-
nens: vbi solent esse venusti mores. Præditus dicitur à præ, & datus, quasi præter cæteros donatus à natura, vel Deo aliqua virtute, vel arte. Parce gulæ, id est, abstine à gula, sicut Virgilius dicit. Parce metu. Bilis est sanguis

CARMEN IUVENILE

melancholicus, quo ad iram prouocamur, & ponitur hic pro ira. Dicitur notanter frenate, quia non possumus penitus extirpare iram. Vnde Horat. in primo sermonum. Denique quatenus excidi penitus victum ire. Cætera autem nequeunt stultis hærentia. &c. differt autem ab iracundia, quia ut idem dicit in episto. Ira furor brevis est. &c. Iracundia autem prolixior. Nam iracundus naturaliter ad iram incitatur. Solet præterea in pueris non esse inuidia magna, igitur pulchrè vititur diminutio dicens. Non eris inuidulus. Tumidus dicitur inflatus, elatus, superbus. Cœdiosus potius passiuè significat, & est qui molestus est, & utrunque fugiendum est puero, tam molestum esse quàm odiosum. Non autem dicendum est, odio is in præsentī, licet Cicero semel odias dixisse legatur. Desidia dicitur à de, & sedeo, & id est accidiosus pigro.

**Fidus sis, audensq; , bonus, temerarius esse,
Despice, non audax sis, timidusq; nimis.**

Monet ut iuuenis seruet fidelitatem, & fortitudinem, dicens. O puer sis fidus, quæ pro & audiens, id est, pro tempore & oportunitate animosus, bonus, id est, bona facienda, & despice, id est, cõtemne, fuge esse temerarius id est, temere & sine circumspèctione, quacumq; aggrediens, hoc est, ne sis audax, & ne sis nimis timidus. Audax, est assidue audiens, & est vitiosus per superabundantiam. Timidus est ex natura & ira continue timens, & habet vitium pusillanimitatis per defunctum, fortis autem seruat mediocritatem, & est qui audent cum debitis circumstantijs, ubi, quando, quemadmodum, quantum, & pro quibus audiendum est. Estq; fortis audens & timens aliquando, sed neque audax, neque timidus vnquam. Despicere est per contemptum nolle rem aliquam

DE MORIBVS MENSÆ.

quam aspicere, & componitur à deorsum & specio.

Nec penitus mutū, nec te decet esse loquacē,

Conuenit ille toro, conuenit ille foro.

Horriatur ut puer seruet modum in loquendo, ne sit mutus, aut elinguis, non garrulus & loquax, id est, assidue loquens, quia ille, id est, mutus conuenit toro, id est, lecto, seu cubiculi, ubi tacendum omnino est, & iste loquax & litigiosus cōuenit foro iudiciali ubi lites aguntur.

Et mansuetus eris, rectum te lectus habebit:

Detege nec socium, nec tua mēbra moue.

Docet seruare modum in lecto, ubi puer erit mansuetus, & non petulans, se aut socium detegens, aut se immoderate mouens.

Ne sis difficilis nimium, ne credulus esto,

Dedecus, & metues & reuerere bonos.

Monet seruare modum in crudelitate & adhibenda fide, dicens quod non erit nimis difficilis & tardus ad credendum, nec nimis facilis credulus.

Monet etiam generaliter ut vitemus omne dedecus & reueremur omnes bonos.

Futilis & mendax nunquā, nimiūq; seuerus

Esto, sed & comem munificumq; velim.

Docet seruare modum in seueritate & rigore verborum dicens, quod puer non erit futilis, id est, vaniloquus verba tua inutiliter effundens aut mendax, nec nimium seuerus, id est, rigorosus in loquendo veritatem hoc est qui ab opinione sua nullo modo possit flecti. Ut autem Augustinus docet in libro contra mendacium etiam obsequiosa mendacia vitanda sunt. Et autem seuerus nimis rigide seruans veritatem, & ita durus nulli concedens quod improbat dicens, sed & comem munificumq; velim

CARMEN IUVENILE

velim scilicet te esse : Comis dicitur concinnis affabilis commodus, & ut inquit Valla Comis est benignus homo & facilis qui alijs non grauitatem inseruit. Futilis qui verba sua profundit , à vase futuli quo in sacrificijs utebantur : quod latum os & fundum seu pedem tam strictum habeat , ut stare non possit quin liquorem effundat, quod tamen fuit ne aqua sacrificantibus habenda in terram poneretur , quod piaculum putabat gentilitas.

Sis pius, atq; colas superos, venerare parêtes
Et noceas nulli, surripiasque nihil.

Cohortatur puerum ad pietatem erga superos & parentes, & dehortatur ab iniuria & à furto . Potest autem sic intelligi textus. Sis pius scilicet erga deum , colas superos, id est, sanctos & venerare parentes , diligimus te-
pide, amamus feruenter, colimus cum veneratione.

Nec sis vinosus, quamuis potasse Catonem,
Fama refert, fugias sumere vina mera.

Monet ne iuuenis sit bibax & appetens vini nec bibat meracius, id est, vinum purum sed dilutius, id est, vinum mixtum aqua quod quidam minus latinæ lymphatum vocant. Pro vocabulis exponendis videamus Laurent. Val. Vinosus inquit mulierosus & libidinosus & similia dicuntur quod quis affectus sit ad hæc & amans vinum mulieres & libidinem . Nigidius autem ut auctor est Aulus Gellius , inquit , inclinamentum verborum huiusmodi. Vinosus mulierosus religiosus, &c. significat copiam quandam immodicam rei super qua dicitur . Quocirca religiosus is appellatur qui nimium superstitiosè religioni sese alligauerat, eaq; res vitio dabatur , post multa tandem verba Aulus Gellius legem dare videtur, ut earum rerum quarum vsus certus, & præ-

finire

DE MORIBVS MENSÆ.

finitus ad amatum esse debet ut vini, mulieris. &c. & copias vitij dantur, earundem nomina in opis vituperium habeant. Earum vero rerum nomina quanto copiosius tanto decentius conueniunt laudem importent, ut formosus, speciosus, generosus, animosus, graciosus, studiosus. Est ergo vinosus nimis amator vini. Potare autem quandam immunditatem significat, unde & potatores vili penduntur. Non ergo dicitur quod fama est Catonem bibisse, quia hoc fere necessarium est, sed potasse usque ad superfluitatem. Unde potus dicitur ebrius. Si quæras ubi lectum sit Catonem potasse; dicis cum in multis locis tum apud Cæsarem potasse, ut auctor est Plinius secundus, in lib. epistolarum, ubi in epist. ad Seruū suum inquit. Erunt officia ante lucana in quæ incidere impune ne Catoni quidem licuit. Quæ tamen C. Cæsar ita reprehendit ut laudet. Describit enim eos quibus obuius fuerit cum caput ebrij respexissent erubuisse. Deinde adiicit. Putares non ab illis Catonem, sed illos à Catone deprehensos. Potuit ne plus auctoritatis tribui Catoni, quam sit ebrius, quoque tam venerabilis erat, hæc illi. Fama ergo refert potasse Catonem. Unde Seneca vitæ alioqui grauisimus, citius se ebrietatem ut se laudare, quam Catonem propter eam dehonestare dicebat.

**Non sis derisor, non somniculosus iniquus,
Non iudex, nec tu testis iniquus eris.**

Præcipit ne puer sit derisor, aut somniculosus, id est, deditus nimium somno, nec vocatus postea ad iudicium sit iniquus iudex, aut testis mendax.

Omnib⁹ in reb⁹ studias precor esse modest⁹,

Sis auidus laudis, sit tibi cura boni.

Sic bene moratū laudabimus atq; colemus.

Sic eris ipse grauis, sic & honorus eris.

CARMEN IUVENILE

Varia præcipit, & primum dat generale præceptum de modestia seruanda in omnibus rebus, de qua solet dici. Omnibus adde modum, modus est pulcherrima virtus. Et Horatius in. 1. sermone. Est modus in rebus sunt certi denique fines. Quos ultra citraq; nequit consistere rectum. Denique cohortatur ad auaritatem laudis, & ad eam quam sanctam emulationem vocant, & ad curam omnis boni & honesti, hoc enim pacto inquit efficeris vir honoris & grauis. Moratus dicitur qui habet bonos mores. Morosus qui nimis est difficilis in moribus.

FINIS.

SECUNDVS LIBELLVS HVIVS OPVSCVLI.

Nunc faciles aures animum quoque trade serenum.

Morigerare mihi, mollia iussa dabo.

Præceptorum alia iterum facit auditores attentos, & beneuolos, precaturq; vt accommodet sibi faciles, id est, promptas & dociles aures, & animum serenum, hoc est, cæteris curis vacuum. Additq; ô puer morigerare, id est, morem gere mihi, & dabo tibi præcepta mollia, i. facilia & non dura.

Nô sum qui laudẽ summo te accũbere mane
Iudice conueniens nã dabit hora cibum.

Nec vos ante focũ cœnas producite longas,
Hoc faciet caupo, qui sapit ista fugit.

Monet

DE MORIBVS MENSÆ.

Monet ne prima luce incipias ingurgitare vsque ad
supremam. Summo mane. Plautus secundum Seruium
declinauit & dextera mane. Focus est ille locus vbi ignis
fouetur. Caupo qui vinum vendit : & caupona domus
eius, quàm galli tabernam vocant.

**Sterne toros nitide , lautos que appone qua-
drantes**

Atq; salem & cererem, flumina, vina, dapes.

Describis officium eius qui seruit mensæ seu accum-
bentibus, dicens quod primum sternet toros, id est, le-
ctos quia in triclinijs olim discumbebant. Etiam licet
ad toros non sedeamus tamen sternendi & aptandi sunt,
deinde lautos & mundos quadrantes qui plerisq; in lo-
cis ex quadrato pane fiunt, aut ex metallo, si vero rotun-
di sunt, orbes vocantur, vulgus scissoriam vocat. Tum in-
ter fercula primum apponet salem, quem nouissimum
tollet. Seiat autem recens grammaticus salem pro cōdi-
mento etiam masculinum esse, sed aduertat peritior in
nominatiuo duntaxat neu. reperi. Vnde Afranius.
Quicquid loquimur sal merum est, quod aspexisse Te-
rentium putant vbi dixit. Qui habet salem quod in te
est. q. d. quod sal, cum alij interpretentur, id est, quæ res:
vel quod videlicet habere salem in te est. Tum apponet
cererem, id est, panem, tum flumina, id est, aquam
mundam, tum vina & nouissimos dapes.

Te vitare velim cupidus, ne vt lucro sonoras

Contractes fauces, mandere rite decet.

Et licet antiqui cubuissent pectore prono.

Te colla hæc ætas recta tenere iubet.

Et finito mensis cubitis hærare potentes.

Tu tantum faciles pone, repone manus.

Monet

CARMEN IUVENILE

Monet ut honestus sine sonoritate oris comedas & rectus mentis non incumbens sed eas. Lurco dicitur qui cum auiditate lurcat, id est, cibum ingurgitat. Lurca autem est os culci vel vtris. Vnde luranus capaxis guli homines.

Tuque puer iubeo sed eas vel raro: sed astans

Pocula mitte celet: pone vel tolle dapes.

Iuraque conuiuas super importare ministra.

Effuge: nam turpis sæpe sit inde toga.

Ne autem semper sedendum putet, monet ut raro sedeat vel dic prius locutum fuisse de diuite & herili filio: nunc de famulo. Vnde dicit. Tuque puer, &c. Docet præterea celeriter dapes & pocula ponere atque reponere, sed caue sic ut iura, id est, liquores vel aquæ in quibus coctæ sunt, non fundantur in discumbentes vel eorum vestes.

Quodque iubebit herus facilis semper subito.

Quemque tibi dederit tu tibi sume locum.

Quodque vitæ egregius pauido tibi porriget illud.

Sume lubens grates aptaque verba refer.

Pulchre præcepit, ut scholastici morigeri sint, atque non difficiles, sed dum iubentur assidere pareant sumentes locum à domino, seu patrefamilias assignatum, sumantque cum gratiarum actione bolum à maioribus porrectum.

Esto tribus digitis magnos nec sumito morsus

Nec duplices offas mandere vtrinque iuuet.

Docet quomodo & quantum capiant cibum, dicens. Esto, id est, comede: tribus digitis, scilicet pollice & duobus proximis. Nec sumito magnos morsus. Nec iuuege mandere, id est, masticare. Vtrinque, id est, ab utraque parte

DE MORIBVS MENSÆ.

parte oris. Duplices offas, id est, frustra & pulmenta.

Dapsilis & largus semper blandeq; sodali

Impartire tuo pauperibusq; dapes.

Invitant ditiores ad beneficentiam & largitatem dicens. Tu dapsilis & largus impartire, id est, parum largire, tu sodali, id est, qui tecum sedet & latis rebus vacat & pauperibus, dapes, id est, cibum. Impartire hic est imperatini modi verbi deponentalis. Legitur etiam impartio actiuum.

Nec vos obscenos laudabimus aut comedones.

Esse decet viuas, viuere non vt edas.

Namqua cibus nimis capiti stomachoq; nocebit,

Corporis & vires ingeniumq; rapit.

Mandat iterum vitare gulositatem, propter damnum & turpitudinem, quæ ex ea sequuntur. Comedones qui nimis comedunt, dicuntur, sicut manducones, bibones qui nimis bibunt. &c. Esse decet. Ordo est. Decet esse, id est, manducare est edo non esum infinitiuus, id est, vt viuas & non decet viuere vt edas.

Gausape non macules aut pectora, nec tibi mentum,

Stillet, sitq; tibi ne manus vncta cane,

Sæpe ora & digitos mappa siccabis ad apta;

In quadra faciet non tua palma moram.

Iterum cohortatur ad munditiam seruandam inter comedendum dicens: Non macules gausape, id est, illud quod semper mensam sternitur, nec macules cibo & potu pectora tua, & mentum non stillet tibi ex cibo &

CARMEN IUVENILE

potu dependente, & caue ne manus sit tibi vncta, id est, pinguis. Siccabis autem & terges sæpe ora, id est, labia & digitos mappa, id est, mantili: adapta, id est, ad hoc cibi data. Et tua palma. i. manus: sed maxime palma non facit moram in quadra, id est, vasculo escario, sine quadra fuerit more Italico siue aliud.

Quod tibi vicinum fuerit tu sume, sodali

**Cede tuo, referat dum tamen ille manum,
Dūq; in frustra secat caueas sumpsisse recisa.
Lurco legit duces absque rubore bolos.**

Pulchre docet quis cibus cuilibet sumendus & quando, dicens quod is qui ante quemlibet positus est, hoc est in proxima parte escarij, & non est sumendus donec sodalis manum reduxerit, nec priusquam totum obsonium recisum fuerit. Ordo est, tu sume quod defuerit sine casu maiore sic volente tibi vicino, tamen cede tuo sodali. i. noli simul cum eo cibum capere, dum. i. donec ille referat. i. reducat manum, & caueas sumpsisse frustra. i. particulas, recisas. i. iterum incisas. Nam primum in maiores, deinde in minores particulas scinduntur. Caueas inquam sumpsisse. Dum, id est, quam diu minister vel sodalis tuus, secat, id est, diuidit in frustra, vel sic caueas sumpsisse recisa. i. ea quæ recisa sunt dum sodalis secat obsonium tuum in frustra. Lurco. i. ligurio vel liguritor & vorax homo. Legit, id est, accedit. Absq; rubore, id est, pudore & verecundia. Dulces bolos, quos quidam morsellos dicunt.

**Non manibus gremio immissis tibi vellicet
vnguis.**

Quod sumes residens non agitato pedes.

Monet ne in honestus sis in immittendum manus in gremium tuum vel ad pudenda, & postea ad cibum

velli.

DE MORIBVS MENSÆ.

Vellicando cum eisdem vnguibus quibus & illa. Iterum præcipit ne pedem agites maxime in crura tecum accubentis, quod in honestum esset.

Incidasque prius quam dens contundat ofellam,

Tingantur rursus in tibi morfa caue.

**Nec lingas digitos, nec rodas turpiter ossa,
Ast ea cultello radere rite potes.**

Iterum docet quo pacto comedas, dicens quod incidas prius ofellam, id est, frustum carnis. Erant enim qui putebant ossam esse panem temperatum ut dicunt, iure cum sit caro ipsa forte in re con'persa. Habet autem ofella primam breuem & scribitur vno f & ossa primam longam scribiturque gemino ff. Incidas ergo prius ofellam, id est, paruum frustum carnis, quam dens tuus contundat, & caue ne morfa tibi, id est, à te: hoc est ne ea quæ tu momordisti seu panis sit, seu obsonium tingantur. Item nec, id est, non tu nec lingas digitos nec rodas ossa turpiter videlicet vnguibus aut dētibus. Tu autem potes radere ea cultello, id est, carnes abstrahere temperanter addit rite, id est, docenter.

**Siue super mensam cortex cumuletur, &
ipsa,**

Ossa vel in pateram, præ pediū sue iace.

Docet quomodo superflua congeras. Nam si ita ceteros factitare videris, congeras corticem panis pomorum & casei super mensam, ossa autem vel in pateram, id est, vas patens & amplum ad hoc appositum, vel iace ea præ pedibus: sic tamen ut neminem contingas nec offendas.

Nec tanquàm ficus tenta, nec dilige frustra,

B.ij.

Et

CARMEN IUVENILE

Et quocunque manus, huc tibi lumen eat.

Monet nec frustra obsoniorum turpiter attrahemus priusquam sumamus, & adhuc in honestius esse attrahata deferere. Ordo est nec tenta, id est, frequenter tene: nec dilige, id est, ex multis tibi ad eligendum tegrega frustra obsoniorum tanquam ficus, id est, sicut tentant qui ficus edunt, & lumen, id est, visus vel oculus, &, id est in hanc partem, quocunque, id est, quacunque manus tua ierit, hoc autem dicit ne quid deicias, aut fundas, aut frangas, aut turpiter contractes: non videndo quo manum impellas.

Nec socium torue inspicias, quid ve ederit ille.

Aduertas, gestus inspicere saepe tuos.

Monet iterum ut oculos custodiamus, ne ineptè & truculenter sodales inspiciamus, aut obseruemus quid comedant. Econtrario autem gestus & mores nostros saepe conspiciamus, ut si quid obfuerit corrigamus.

**Pocula cū sumes tergat tibi mappula bella,
Si tergas manibus non mihi charus eris.**

Vna manusumat pateram, in hanc iactet in hostem.

**Theseus: aut Beli sunt monumenta patris
Ast hanc si binas manibus captabis, id apte,
Efficies, digitis pocula sume tribus.**

Docet quomodo pocula, dicens quod prius terges os tuū mappa, & non manibus sumes vascula vna manu, imo tribus duntaxat digitis, scilicet pateras id est, vasaram magna ut non possint commode sine periculo effundi & vna manu leuari, sumes decenter vtraque manu. Ordo duorum versuum mediorum est, vna ma-

DE MORIBVS MENSÆ.

ausumat pateram quam galli tertiam vocant, id est, huiusmodi ponderis in hostem scilicet Leptitas aut nisi sint monumenta, Beli patris Elissem, de qua & eius pater, sic Virg. in primo Æneidos. Hic regina grauem gemmis auroque poposcit, impleuitque mero pateram, quam Belus & omnes à Belo soluti. &c. Plura in filiis nostris de Theseo & Belo diximus.

Et teneas oculos: nec super pocula fare,
Plena aliquo vita sit tibi bucca cibo,
Deme merum cyatho, multum ni forte superfit,
Quod nolit socius sumere rite tuus.
Qui lapit extinguet multo cum fonte falernum.

Et parco lympham diluit ille mero.

Iterum docet quomodo & quid bibes, tenetis inquit oculos ne vagentur, dum bibis cauebis ne multum loquaris tenens poculum in manu, curabis habere os enacuatum cibo, priusquam bibes in cyatho socij non sines vinum euaporari, sed si non biberit aliud infunde aut si eodem vase bibis, non plus infundes quam tu ebiberis, si vinum acce & fumosum est, diluetur aqua. Merum dicitur purum & emixtum subauditur vinum. Falerna est vinum ardens & nobile, quod in falerno monte Campaniæ Italiæ nascitur. In ultimo versiculo aut hypallage est, ut diluit lympham parco mero, pro eo quod est parcum merum lymphæ. Aut reuera vult tantum aquæ esse debere: ut non aquam in vinum, sed vinum modicum in multam funderè videaris. Diluo compositum est à di & luo: vel à diluo quod in compositione fit luo ut proluo, diluo, abluo, & sunt tertiæ coniugationis, si-

CARMEN IUVENILE

cut aliquando lauo lauis lauit per tertiam coniugationem declinatur.

Non facies binos haustus, nec fessus anheles
Sibilia nec labijs stridula prome tuis.

Nec cito sorbebis velut oui lutea grati,
Nec nimium tarda sume falerna mora.

Vnū siue duo ad summū trie pocula sumes,
Si hūc numerū excedis, iā mihi potus eris.
Fac videas, quocunq; bibis modicūq; pitilla,
Crater siue calix det tibi vina brevis.

Docet quomodo bibendum sit, dicens primo quod vno tractu bibes, nec tam longum, vt postea anheles ac sibilis, Secundo vt temperanter nec tam cito, ac si luteū, id est, rubrum cui sumas, nec nimis lenta mora. Tercio vt non sæpe, vt dicit quod ad summum ter, quod si frequentius biberis reputaberis potus, id est, ebrius. Quarto, vt cautē bibas, ne cogaris poculum assumptum deponere aut damnum incurras, ad quod remedium est inspicere quid bibas, & pitillare, id est, tenuiter probare. Et ideo ne potius: quem respuis multus sit, monet breui vasculo vti.

Os quoque tergebis semper post pocula,
palmas

Ablue, cum mensam deseris, atque labra.
Inflectensq; genu, iungens quoq; brachia
prosit.

Dicito: sed tolles ordine quæque suo.

Postquam ostendit quomodo ad mensam accedendum, & quomodo in ea manducandum & bibendum sit ostendit quomodo ab ea discedendū sit, dicens, quod
post

DE MORIBVS MENSÆ.

post potum tergebis os, & abluos palmas postquam des-
serueris mensam similiter & labra. Discedens autem in-
flectes genu & iunges manus dicens. Prosit, quod ho-
nestè dicitur. Nam proficiat ineptum, & proficite im-
portunum & imperiosius videtur, hoc dicto tolles om-
nia quibus vsus es debito ordine, & illis suo loco reposi-
tis ablutis abeas quo te vocant officia. Hæc ad Sulpitiana
fatis sit adnotasse, plura in siluis nostris qui volet, videbit
hunc que apicem nostrum adiunctum sinet.

A PEX ASSENTIANI DE OF- FICIO SCOLASTICI. CARMEN iuuenile de moribus mensæ.

NEc satis est mundam comemq; accede-
re mensam,

Ne probus in cunctis conspiciare locis.

Proinde puer qualem satagas deducere vitā

Te perquam paucis admonuisse velim.

Mane expectectus quas condidit optimus
auctor,

Christus: eas referes suplice mente preces.

Deinde salutatum properabis vtrunque pa-
rentem,

Et cui quā tuæ cura salutis erit.

Tum quemcunque vides venerandum reli-
gione,

Sanguine, canicie, moribus, officio.

Huic, si forte sedes, properes assurgere: si stat

Aut transit, retegēs tempora, flecte genu.

B. iiii.

Tum

CARMEN IUVENINE

Tum præceptores tibi patris amore colendi,
Auribus atq; oculis, menteq; verba cape.
Quæ si forte tibi minus intellecta reliquit,
A condiscipulis sunt repetenda tuis.
Intellecta autem: ne mox neglecta queraris,
Inscribes nitido sæpe legenda libro.
Tandem ibi doctus eris : reliquum est bene
vivere cures,
Ignarisque tibi cognita præcipias.

FINIS.

DIALOGI PVERILES STUDIOSÆ IUVENTI VALDE NECESSARI.

PÆDAGOGVS, THOMAS.

EVS Thoma, heus surge. Tho. Hec
quis est, Pæ. Surge inquam. Th. Quid
rei est? surgam, quam ob rem? Pæ.
Quia iam diu diluxit. Tho. Heu quam
habeo oculos grauatos, sine me adhuc
paululum quiescere Pæ. Non finam inquam desidiose,
nam diu est, quod sonuit septima. Tho. Hei mihi quam
crudû habeo hesternæ crapula stomochum, quàm tin-
niunt aures, quàm prurit cutis. Pæ. Credo sanè, pruriunt
ne & nates? Tho. Bona verba quæ so, credo te nihil aliud
somniaire quam verbera. Pæ. Cerrè illo remedio mede-
bitur ætatum morbus tuus. Tho. Perge vt soles, inte-
rim

DE MORIBVS MENSÆ

rim ego patior. Pæ. Morbum scolasticorum, scilicet qui facile curabitur virga aut verula. Tho. Age illud remedium. Orbilio relinquam, sed interim non reperio caligas meas, neq; calceos. Pæ. Sic heri seposuisti. Th. Hæc nunc mihi in mentem venit, quod heri vesperi reliquerim apud focum, nam mater mea voluit illas inspicere num haberem satellites scholasticorum. Pæ. Quales satellites mihi narras? pediculos credo. Th. Profecto illos ipsos. Quis genius tibi illud suggerit in mentem? opinor te olim isto morbo fuisse correptum. Pæ. Ita est, sed interim para te ocus, contege te tunica, & descendamus. Th. I. præ sequar. Pæ. Sed antequam ex eas, laua manus, dentes faciem, oculos aqua recenti, comamque exorna, audin. Hæc? Th. Audio. Pæ. Cur digitos fricas? Th. Quia feruentē patior pruriginem. P. Desine fricare, aut hunc feruorem virga extingui. Th. Quid igitur faciam? P. Laua manus aqua frigida aut vrina calida. Th. Nouum medicamentum, tamen interim experiar. Pæ. Propera & verre pileum & tunicam, ni distractis crinibus & adherentibus plumis prodas in publicum. Th. Faciam ac sedulo.

Alia Cornelius, Augustinus, Præceptor. Pueri.

D I I boni, boni quid porto, ô Augustine omnium amicorum amicissime. Aug. Quid rei est, quod vsque adeo es hilaris mi Corneli? Cor. Hodie ludendi habebimus copiam. Au. Habebimus amabo. Cor. Modò cum gymnasium ingrederer vidi rectorem cum præceptore nostro descendere, mox ego me abscondens in angulo prope Ianuam, audiui præceptorem nostrum dicere. Nunc est tempus amœnum, sinamus discipulos nostros ire lusu & re-

B. y.

creatum

CARMEN IUVENILE

creatum in campos. Augst. O quam læti curremus, & quam varia lusus genera tentabimus. Cor. Recte sane, sed file, præceptor adest. Augst. Certe illud ipsum mihi venit in mentem intranti gymnasium. CORNE. Audiamus quid boni nobis nunciet præceptor noster. PRÆ. Hodie concedo vobis licentiam & copiam honeste ludendi, estote hilares, ridere, & ludite strenuè, modò probe & honestè, & caute ne quid insolentiae, obscœni, aut vlli penitus mali audiat inter vos. PVE. Non audietur vlllo modo. PRÆ. Curate itaque ut hoc tempus alias resarciatur acri studio. Pu. Curabitur sedulo mi præceptor. Cor. O quam læti curremus in campum, & quam varia tractabimus ibi lusus genera. Aug. Eamus Corneli teneamus nos hic, nā locus iste est perquam amœnus. Cor. Recte legisti, nam non est locus in toto campo amœnior. Placet ne ludere pila palmaria? Aug. Sic satis, incipiamus. Mitte pilam in tectum. Cor. Hem tene. Vici quindecim. Au. Transilijt me, qui quod nō steterim ibi. Mitte denuo. Cor. Hem tene iterū. Au. Mitte gnaviter. Nunc sumus pares. Cor. Hem tene tertio. Nunc vici triginta. Aug. Mitte iterum. Cor. Tene illud iterum bonis ausibus. Aug. Nunc iterum sumus pares. Mitte rursus. Nunc vici quadraginta quinque. Mitte nunc egregiè. Cor. Hem illud tene. Aug. Eia vici ludum. Incipiamus denuo. Corne. Non fiet, quia es me in hoc ludo multo peritior. Aug. Et tu me multo fortunatior, sed si nolueris istum ludum mecum ludere incipiamus alium. Cor. Placet, quem ludum velis? Au. Decertemus saltu. Cor. Ille ludus non convenit pransis. Aug. Quamobrem? Cor. Quia ventris saburra grauat corpus. Aug. Non admodum sane, qui nouercam habent domi. Nam illi cenaturiunt anteqnām absoluerint prandiū. Cor. Quod igitur saliendo genus placet? Au. Auspicemur

DE MORIBVS MENS Æ.

ab eo, quod est leuissimum, à saltu locustarum scilicet
vtraque tibia & iuētis pedibus. Qui longissime promo-
uerit cingulum, coronam feret. Huius vbi erit satietas,
aliud atque aliud genus experiemur. Cor. Placet condi-
tio, hic incipiendum est: En hanc tibi polui metam,
quam transilias oportet, si velis vincere. Aug. Profecto
credo te quotidie nihil aliud agere, nam videtur mihi
fere impossibile attingere metam, nihil ominus expe-
riar quid possim. Verum quod dabitur victori premiū?
Cor. Abunde magnum. Aug. Quodnam. Cor. Gloria.
Aug. Vah, quisnam satiatur gloria? Cor. Quidnam que-
so proderunt tibi diuitiæ Cræsi, si fueris inglorius &
absque honore? Aug. Id quod diuus Georgius deaurat-
us in templo. Cor. Erras toto cœlo. Nam quamuis hic
apud nos à suis sit eiectus, honoratur tamen maxime
ab exteris. Aug. Vbi quæso? Cor. In Hollandia, apud ru-
des Batauos. Aug. Quomodo deuenit ibi? Cor. Necis il-
lum quotidie armatum, insidentem equo, ocreatum,
tenens gladium vibrantem in manu, addendo calcar,
proficiscitur vbi velit. Aug. Age iocaris vt soles, tamen e-
go lætor quando diuitiæ comitantur honorem.

Alia.

Præceptor.

Robertus.

Vnde tam tarde nobis prodis Roberte?
ignoras horam constitutam aut tem-
pus præscriptum? Quid ais? Robor.
Reuerende præceptor, fateor me pec-
casse, nimis longum obdormiui. Ve-
rum precor vt condones mihi hac vice, post hac dili-
gentius curabitur, & vigilantius prouidebitur ne vnquā
mihi iterum contingat. Pr. Hoc plus millies mihi pro-
misisti. Rob. Obtestor bone præceptor sine te exorem
hac vice, quod omissum est temporis somno hoc studio
resarciatur. Præ. Promissum bonum. Verum multa si-
dem

CARMEN IUVENILE

dem promissa leuant, non enim omnes qui dicunt domine, domine, intrabunt in regnum cœlorum, sed qui faciunt voluntatem patris mei cœlestis qui in cœlis est, dicit dominus noster Iesus Christus. Adhuc condonabo tibi hac vice. Verùm si iterùm me sefellens vapulabis largiter. Ro. Crede mihi bona fide non fiet. Præ. Iam & da operam vt recites mihi lectionem tuam ad vnguem. Ro. Curabitur sedulo Præ. Si vnum iota omiseris virgis pensabo. Quia nullas excusationes admittam, nam noui tuam consuetudinem, & excusationes solitas. Non potui, non intellexi, non fuit mihi sat temporis, relascietur alio, & huiusmodi. Rober. Non fiet. Præ. Fac igitur vt studias diligenter, & tantum promoueas literis, quantum iamdudum promouisti lingua. Sed quos hic habes libellos? R O B E R T. Hic est Constructio Erasmi de octo partibus, & hic sunt Confabulationes Eualdi Galli cum distichis Catonis simul compactis, & hic Dialogi molellani, cum concessa Acolasti de filio prodigo. Præ. Da operam ne & tu sis filius prodigus, & fac imprimas ingenio tuo quod impressum est papyro. Ro. Dabitur opera mi praeceptor. Præ. Nunc abi, & fac promissa appareant.

Alia. Catarina mater. Et Nicolaus filius.

Ccede huc ad me Nicolae. Nicol. Quid est mea mater? Cata. Quidnam in causa est quod Ioannes Coreatus mihi multum conquestus est de te quod nunquam possis quietè, neque in Gymnasio studere, neque pacificè foris ambulare, quin semper trudas eum aut vellicas eius aures. Ni. Crede mihi mea mater mendacium tibi narrauit, nam quod dicit me illi fecisse, hoc ipsemet facit quotidie mihi. Nam nusquam est, neque in gymnasio,

DE MORIBVS MENSÆ.

ratio, neque extra gymnasium, quin semper moueat
contentiones, iurgia, aut dissidia, ergo miror quod illū
non pudeat apertissimi mendacij. Cata Egregie didici-
sti te ipsum excusare, sed an verum sit nescio. Hoc vnum
scio te insigniter esse petulantem. Nic Si mihi nolis ad-
hibere fidem, voca hic in proximum Ioannem Causi-
dici filium, nostrum nepotem is que tidie nobis adest,
& videt omnia, illum audi Cata. Verum si ita est, mi-
ror quod haftenus nihil nobis indicasti. Nico. Non au-
debam? Nam dudum quum percutiebar largiter à
Thoma vicino nostro veniens domum plorans percu-
tiebar adhuc multo magis à patre meo. Ideo, satius pu-
taui ferre iniuriam & verbera, quàm hoc modo vlcisci.
Catar. Si ita est [vt dici] curabitur ne faciat denuo.

Alia. Richardus. Iacobus.

SALVE multum mi. Iacobe, Iacobi
Salve & tu quoq; Quid est quod tam hi-
laris nobis ades? quid sibi plausus manus?
quid risus? Rich. Non possum tibi celare
amice mi gaudium, quod mihi attulit ve-
redarius noster antiquus Iacob Quodnam mi Richar-
de. Rich. Soror mea iunior nabet nepoti tuo Laurentio
secretario supremi Cancellarij infra mensem, & tunc v-
na proficiscemur ad nuptias non cito reuersuri, ibi lu-
demus, iocabimur & ridebimus affatim, & faciemus
bonum vultum. Iacob Utinam verum sit, quod dicis.
Richar. Sic est. Nam pater meus scripsit mihi epistolam,
in qua fecit totius rei mentionem. Iacob. O quàm splē-
didè epulabimur Richard Et quot placentas deuorabi-
mus, nam instab int Bacchanalia, & ante quadragesi-
mam non erit mentio redeundi. Iacob. Profecto post
hac letius dormiam quàm soleo. Richardus. Aliud ad-
huc

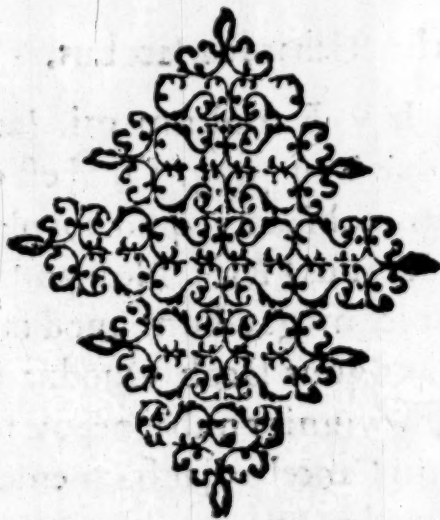
GARMEN IUVENILE

huc latet multo lætius. Iacob. Quid illud est? Rich. Erimus toti noui iuuenes. Nam parentes mei curabunt mihi fieri nouam tunicā, nouas caligās, nouos calceos, nouum pileum, nouam manticam, denique nihil non nouum, quia ducturus sum sororem meam sponsam cum patre ad templum, & credo parentes tuos non minus facturos quā in meos. Iacob. Vtinam vera diceres.

Richard. Scio, quia non sinent te venire ad nuptias absque veste nuptiali. Iacob. Ita me

Deus amet, amo te, laudo te, & habeo gratiam.

FINIS.

GARMEN IVVENILE

huc latet multo letius. iacob. Quid illud est? Rich. Fri.

TITLE *De moribus*

AUTHOR *Sulpitius,*

LIBRARY *Hunting*

LIBRARY REF. NO. *596*

ORDER NO. *15602*

END

U
M

UNI
ANN

X59677

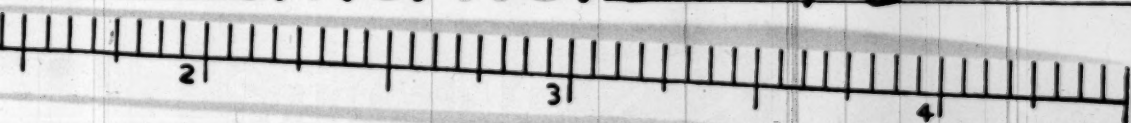
is puerorum in

, Joannes DATE 1572

ington

1677

S.T.C. NO. 23431

UNIVERSITY MICROFILMS

N ARBOR

MICHIGAN